

Jo yli kymmenen vuoden ajan peruskoulujärjestelmämme on saanut loistaa kerta toisensa jälkeen kansainvälisessä Pisa-vertailussa. Koulutuksen keskeyttämisluvutkin tuntuvat pienenevän vuosi vuodelta, ja ammatillisen koulutuksen hakijamäärät kasvavat tavoitellulla tavalla. Korkeasti koulutettujen osuus on lisääntynyt ikäluokasta toiseen. Näiden valoisien uutisot sikoiden jälkeen on vaikea ajatella, että meillä olisi suuria ongelmia koulutuksessa. Perusasiat näyttävät olevan kunnossa.

Yksi tavoite karkaa meiltä kuitenkin koko ajan käsistä. Tiesitkö, että joka viides 21-vuotias ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa? Tai jos tarkasteluikä on mielestäsi liian aikainen, vastava osuus 23-vuotiaissa on vajaa 18 prosenttia. Miehillä osuus on korkeampi kuin naisilla. Osuudet ovat suuria sitä taustaa vasten, että vain kaksi promillea jää ilman peruskoulun päättötodistusta ja vain pari prosenttia vuosittain jättää hakematta toisen asteen koulutukseen heti peruskoulun jälkeen.

Muutokset toisen asteen tutkintoa vaille jääneiden osuuksissa ovat yllättävän pieniä viimeisten 20 vuoden ajalta. Näin on käynyt, vaikka politiikkalinjauksissa lähdetään aina siitä, että kaikki suorittavat joko lukion tai toisen asteen ammatillisen tutkinnon. Toisen asteen koulutuksemme siis vuotaa.

Koulutuksen keskeyttäneiden osuuksia eri koulutusasteilla on seurattu koko 2000-luvun ajan. Luokiossa kokonaan keskeyttäminen

on harvinaista: uusimpien lukujen mukaan kokonaan keskeyttäneitä lukiolaisia olisi ollut alle kaksi prosenttia. Ammatillinen tutkinto on murheenkryyni. Vuosi vuodelta keskeyttäneiden osuudet ovat kyllä laskeneet, ja kokonaan keskeyttäneiden osuus on viimeisimpien tietojen (noin 8 prosenttia) mukaan lähes puolittunut 2000-luvun aikana. Kuitenkin kun muutetaan tarkastelun näkökulmaa yli 20-vuotiaiden todellisiin suoritettuihin tutkintoihin tai vaikkapa aloitusvuosikohtaisiin koulutuksen läpäisyasteisiin, ei voida olla tyytyväisiä. Ammatillisen koulutuksen aloittaneista 4,5 vuoden kuluttua tutkinnon on suorittanut alle 70 prosenttia.

Miksi näin käy? Pitkällä 20 vuoden perspektiivillä voi sanoa, että yksi syy on hyvät ajat. Hyvinä aikoina osa nuorista saa ilman tutkintoakin työtä. Työllistyminen sinällään ei kuulosta ongelmalta. Ongelmaksi se kuitenkin muodostuu usein siinä vaiheessa, kun huonot ajat koittavat työmarkkinoilla, sillä kouluttamattomille nuorille tarjotut työt katoavat helposti laskusuhdanteissa. Meillä ei vielä ole tietoa finanssikriisin opiskelemaan houkuttelemien nuorten jaksamisesta koulun penkillä tutkinnon loppuun saakka. Aikaisempi kokemus 1990-luvun laman ajalta kuitenkin osoitti, että huonoina aikoina tutkinnot vietiin loppuun saakka.

Kaikille ei koulu maistu. Peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo antaa pikaennusteen riskiryhmistä. Jos katsotaan viisi vuotta peruskoulun päättymisen jälkeen niitä nuoria, joilla ei ole lukio- eikä

Kolumni

Ulla Hämäläinen
Johtava tutkija
Kela
ulla.hamalainen@kela.fi

Ulla Hämäläinen toimi tutkijana Palkansaajien tutkimuslaitoksessa vuosina 1999-2006.

Moni kompastuu matkalla ammattiin

ammattillista tutkintoa, niin kolmella neljästä päättötodistuksen keskiarvo oli jäänyt alle seitsemän. Kolmivuotisen tutkinnon suorittaminen loppuun saakka vaatii pitkää sitoutumista niiltä, joille jo peruskoulu on ollut vaikea.

Kolmas selitys on se, että kun opiskelupaikka osoittautuu vääräksi ja nuori päättää keskeyttää tutkinnon suorittamisen, hän jää kokolailla oman aktiivisuutensa varaan. Tähän on puututtu koulun vuoden alusta voimaan astuneella nuorisolain muutoksella, joka parantaa ennen näkemättömällä tavalla kuntien tiedonsaantia opintonsa keskeyttäneistä nuorista. Etsivän nuorisotyön on tarkoitus ottaa koppi näistä nuorista ja ohjata opintojen tai muiden tukitoimien pariin. Mikäli tietoisuus laista lisääntyy kunnissa ja oppilaitoksissa, tässä voi olla mahdollisuus kääntää ilman tutkintoa olevien nuorten osuus laskuun. Jos laki oppilaitosten ilmoitusvelvollisuudesta toimii ja jos kunnista löytyy osaamista nuorten

ohjaukseen, tuloksena voi olla loppuun saatettuja tutkintoja.

Oppilaitosten kannustimet vai oppivelvollisuuden pidennys?

Kun tämä lehti ilmestyy, ammatillisissa oppilaitoksissa lasketaan kuumeisesti nappilukuja, sillä ammatillisen koulutuksen rahoitus perustuu yksikköhintoihin ja opiskelijoiden määrään 20. syyskuuta. Oppilaitosten tuloksellisuusrahoitusta on kehitetty siihen suuntaan, että opiskelijoiden tutkintoon valmistuminen ja työllistyminen otetaan huomioon yksikköhinnoissa. Vuoden 2011 alussa tämän tuloksellisuusrahoituksen osuus kokonaispotista nousi kahdesta prosentista kolmeen. Taloudellinen kannustin ei ole suuren suuri, mutta läpäisyasteen ja työllistymisen koulukohtaisten erojen seuranta voi osoittautua vaikutuksiltaan tärkeämmäksi kuin itse kannustin.

Koulutuksen luvatussa maassa yllättävän moni kompastuu matkalla ammattiin. Monille näistä nuorista työmarkkinat näyttävät huonot puolensa. Koulutuksen keskeyttämisiin pyritään vaikuttamaan monella rintamalla, mutta vielä on epäselvää, saadaanko näillä pienillä askelilla aikaan suuria muutoksia. Rohkeampi ja kokonaisvaltaisempi malli olisi laajentaa oppivelvollisuusikää yli nivelvaiheen. USA:ssa lähes puolet osavaltioista on nostanut oppivelvollisuusikänsä yli 16 vuoden, eikä nuorten aikuisten oppivelvollisuus ole tavaton asia Euroopassakaan. Suurinta osaa nuoria oppivelvollisuuden jatkaminen ei koskisi millään tavalla: he jatkaisivat kuten tänäkin päivänä. Sen sijaan nuoria ympäröivän järjestelmän tulisi muuttua merkittävästi nykymentä, jossa eri järjestelmien väliin on täysin mahdollista kadota. Jos oppivelvollisuutta laajennettaisiin, keskeyttäjästä olisi jonkun pakko ottaa todellinen vastuu. ■